

სოციალ-დემოკრატიული საზოგადო-მკონო-

მიური და სალიბერალური შუახელი

წელიწადი მემორა

ცალკე ნომერი 5 კაპ.

რედაქცია ღიაა 10-1 საათ.

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. ღვექსისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე მ ი: 1. ერობის მოლოდინ-
ში.— ალ. ყიფშიძისა. 2. ქართუშუტა იდეო-
ლოგია.— ა—ისა. 3. პოლიტიკური კრი-
ზისი და სსხ. სათა-
თბირა.— გ. ნ—ისა. 4. კარგი სხალგაზრ- | <ol style="list-style-type: none"> დის სსოფნას.— დ. კახელისა. 5. შემოდგომა. - ლექ-
სი. ი. მკედლიშვილისა. 6. მოხელე.—თარგ.ი.სონღულაშვილისა. 7. არა ილაა.— რ. გაბაშვილისა. 8. უკანასნელი ამბები. 9. პროფ. ბახმუტი-
ევი.— გ. ნამორაძისა. |
|--|---|

ერობის მოლოდინში

ერობას არ გვაძლევენ, ალბად არ ემეტებათ ჩვენთვის ეს ნატურის თვალი. უნდა ისევ ველოდოთ... დიდი დრო გაივლის ერობის მოლოდინში და არ მოგვცემენ საშუალებას ვიგემოთ ეს საუცხოო სამოთხის ხილი, ვიდრე, ალბად, არ დადგება ისეთი ხანა, როდესაც საშიშო აღარ იქნება ამ ხილის მოწყვეტა.

საერობო დაწესებულებანი არ არსებობენ საქართველოში, მაგრამ საერობო ხარჯები კი არსებობს. ხარჯების აკრეფას განაგებს ადმინისტრაცია. იგია მისი ავან-ჩავანი. თუ რას უნდა მოხმარდეს აკრეფილი ხარჯი, ამასაც ადმინისტრაცია სწყვეტავს. თუ როგორ იხარჯება ფული, ესეც ადმინისტრაციის გუნებაზეა დამოკიდებული.

ერთის სიტყვით, ადმინისტრაციაა სრული ბატონ-პატრონი საერობო თანხისა, მისი ლალა და მზრუნველი. ჯერ-ჯერობით თვით ერი აღვიარებულა „ობლად“ და „მცირე წლოვანად“ და ადმინისტრაცია ამ ობლის მზრუნველ-პატრონად.

სახელმწიფო სათათბირომ შარშან მიაქცია ყურადღება ჩვენს „ობლობას“ და „მცირე წლოვანებას“ და შეიმუშავა კანონი, რომლის ძალით ერის წარმომადგენელსაც ეძლევა ხმა მეფის მოადგილის საბჭოში, საგუბერნიო და სამაზრო საკრებულოში, საერობო თანხების ხარჯთაღრიცხვის განხილვის დროს. ეს კანონი დამტკიცდა 3 თბათვეს, 1912 წელს.

საერობო ხარჯთაღრიცხვის განხილვის დროს მეფის მოადგ. საბჭ. მიწვეულ იქნებიან დღეიდან, დასახელებულ კანონის ძალით: ტფილისისა და ქუთაისის საგუბერნიო მარშლები, ყოველ გუბერნიდან

და ოლქიდან თითო წარმომადგენელი საერობო ხარჯის გამღებთაგან, კავკასიის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებისაგან, ბაქოს ნავთის მრეწველთა საბჭოსაგან და ტფილისის ქალაქის მოურავი. შიბათვის კანონმა ეს ჩამოთვლილი კაცნი იქნო „ერის“ წარმომადგენელად და ესენი მიიღებენ მონაწილეობას მეფის მოადგილის საბჭოში. მოწვეულსა და მოპატიებულთა რაოდენობას დიდად აკარბებს მოხელეთა რიცხვი, ასე რომ ხმის უმრავლესობით ესენი დასძალებენ მოწვეულთ. შიბათვის კანონის დიდი სიკეთე ისაა, რომ იგი თხოულობს — ეურნალში შეიტანონ ხოლმე უმცირესობის აზრიც. ამითი საშუალება ეძლევა სახელმწიფო სათათბიროს გაიგოს თუ რას ჰფიქრობს ერის წარმომადგენელი, რა ადგილობრივ საჭიროებას აღწესხავს იგი, როგორ და რაზე იხარჯება საერობო თანხა და სხვა.

როგორც ჰხედავთ, ეს ერობა არ ვახლავს, იგი **სურროგატია** ერობისა, მაგრამ რას ვიხამთ, უარარაობას ერთ უღელა ხარი სჯობიანო, ნათქვამია.

მეფის მოადგილის საბჭო მუშაობას დაიწყო მამავალ იანვარში. საბჭო განიხილავს საერობო თანხის ხარჯ აღრიცხვას 1915—1917 წლებისას დიდი უხერხულობაა სამის წლით ხარჯის გაწერა, მაგრამ ამასაც არა ეშველება. რადგან ასეთია არსებული კანონი. ნორმალური ის იქნებოდა, რომ ყოველ წლიურად გაწერილიყო ხარჯი.

ხარჯთაღრიცხვა მომავალ სამის წლისა (1915 1917 წ.წ.) ჯერ არ არის შედგენილ-დაბეჭდილი. იგი იანვარზე ადრე არ იქნება. მეფის მოადგილის კანცელარია ვერ ასწრობს მის დაბეჭდვას დროიანად. ასანუსხია და დასაბეჭდი აუარებელი მასალა, ათასგვერდიანი ფოლიანტები. თითოეული გუბერნია და ოლქი დაწვრილებით ნუსხავს თვის გუბერნიის და ოლქის საერობო საჭიროებას, ასაბუთებს და თხოულობს ფულს მის დასაკმაყოფილებლად. აი ეს აუარებელი მასალა უნდა შემუშავდეს მეფის მოადგილის კანცელარიაში, შესწორდეს, გაირანდოს, და შემოსავლის მიხედვით განაწილდეს საერობო თანხა გუბერნიათა და ოლქთა შორის. ესაა მიზეზი, რომ თავის დროზე ვერ იბეჭდება საერობო თანხის შემოსავალ-გასავლის ხარჯთაღრიცხვა.

რას მოხმარდა ღ დღესაც რას ხმარდება საერობო თანხა მიმდინარე სამს წელს (1912—1914 წ.წ.)? აი რას: § 1. მთავრობის დაწესებულებათა შესანა-

ხად წელიწადში 2.741,687 მან., ხოლო სამს წელიწადში 8.225,061 მან.; *) § 2. საერობო ბარათა-გამგეობის შესანახად: წელიწადში 39346 მ., ხოლო სამს წელიწადს—118038 მ.; § 3. სატუსალოების შესანახად: წელიწადში 160.177 მან., სამს წელიწადს - 480,531 მ.; § 4. ახალ გზებს, არსებულ გზების შეკეთებას—წელიწადში 1.329,111 მან., სამს წელიწადს—3.987,333 მან.; § 5. სახალხო განათლებას: წელიწადში - 737,762 მ., სამს წელიწადში 2.213,286 მან.; § 6. სამადლო საქმეს: წელიწადში—81,187 მან. სამს წელიწადს—243,561 მან.; § 7. საექიმო ნაწილს: წელიწადში—1.194,031 მ., ხოლო სამს წელიწადში—3.582,102 მან.; § 8. ვეტერინარიას—წელიწადში 74,495 მ., სამს წელიწადში - 223,485 მ. § 9. ერის კეთილ დღეობას — (აგრანომიული დახმარება)—178,664 მ., სამს წელიწადში—535,992 მან.; § 10. სხვა და სხვა ხარჯი - სამს წელიწადში—1.052,706 მან. და § 11. მოულოდნელი ხარჯი—სამს წელიწადში 420,000 მ. სულ გადადებულია მიმდინარე სამის წლისათვის **21.082,095 მან.**

ოცდა ერთი მილიონი მანათი ფული ხუმრობა საქმე არ არის. მისი სამართლიანად აკრება, მოვლა-პატრონობა და წესიერად დახარჯვა სწორედ რომ დიდი საქმეა. ერობა რომ იყვეს, ეს ფული ერის არჩეულ კაცების ხელში გაივილიდა და იმას მოხმარდებოდა, რაც უფრო უსაჭიროესია ერისათვის.

მაგრამ რაკი ერობა არა გვაქვს, იძულებული ვართ დავკმაყოფილდეთ იმ სურროგატით, რასაც გვანიჭებს შიბათვის 1912 წ. კანონი.

1914 წ. იანვარში შეიკრიბებთან ქ. ტფილისში კავკასიის გუბერნატორნი, მეფის მოადგილის საბჭოს წევრნი და ამორჩეულნი კაცნი და შეუდგებიან საერობო თანხის ხარჯთაღრიცხვის განხილვას მომავალ სამის წლისათვის (1915—1917 წ.წ.) იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ერის წარმომადგენელნი გულმხურვალედ მოეკიდებიან ამ ფრიად საყურადღებო საქმეს და შრომას არ დაზოგვენ მის საკეთილოდ დასამთავრებლად. ასეთი მუშაობა ეგზამენია იმისი, თუ რამდენად მომზადებული ვართ საერობო მოღვაწეობისთვის. ჩხვილს და უსუსურ ბავშვივით ტიტინს საბჭოში ადგილი არ ექნება, საჭიროა სერიოზული მომზადება, სერიოზული მუშაობა და სამოქალაქო და საერობო გამბედაობა. მხოლოდ ასეთს მუშაობას შეუძლიან „ნაცოფი ტკბილი გამოიღოს“.

*) სხვათა შორის საერობო დარაჯების შენახვა.

მაშ მიულოცოთ მომავალ მუშაკთ პირველი ნაბიჯი საეროვნო მუშაობისა და ვუსურვოთ გამარჯვება.

ალ. ყიფშიძე.

ქარაფშუტა იდეოლოგია

„ზაკავკასკაია რეჩნი“ იბეჭდება ფრიად საინტერესო წერილები ხიზანთა საკითხის შესახებ ბ. ან-ფარისა. ან-ფარის ფსევდონიმით წერილებს ბექდავს ცნობილი პუბლიცისტი, მცოდნე საკითხისა და საზოგადო მოღვაწე, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე საზოგადო სამსახურს მოანდომა და არას დროს არ ყოფილა მომხრე ვიწრო კლასობრივ ინტერესებისა. ეს იცის ყველამ და, რასაკვირველია, მისი დასაბუთებული აზრი ხიზანთა საკითხის შესახებ, თითქმის, კრიტიკის გარეშე სდგას. მაგრამ ჩვენში არიან ისეთი გულ-ნამცვეა პუბლიცისტები, რომლებიც ყოველ სერიოზულ საკითხის განხილვის დროს ჩიტებივით გულ გახეთქილნი წამოიშლებიან ხოლმე თავიანთ საბუდრებიდან და ქვეყანას აყრუებენ თავის ჟრიაშულით. ასეთ მაგალითს წარმოადგენს ბ. არ. ჯა—შვილი, რომელმაც არც კი მოიცადა — დაემთავრებინა ავტორს თავისი წერილები და მთელი კრიტიკა ბ. ან-ფარისა მთავრობის კანონ-პროექტის შესახებ „სახალხო გაზეთში“ სათავად-აზნაურო იდეოლოგიად მონათლა.

ერთის წუთითაც არ ვფიქრობთ იმას, რომ არ. ჯა—შვილს შეეძლოს თავის პრიმიტიულ ლოლიკით ბ. ან-ფარის ტეზისების უარყოფა. ამისთვის საჭიროა ღრმა ცოდნა ჯერ თვით საკამათო საგნისა და მერე უნარი ამ კამათისა. ღვთის მადლით, ბ. არ. ჯა—შვილს არც ერთი აქვს, არც მეორე და ამ მხრივ მისი უშნო და ულუზათო ფახი-ფუხი ღირსიც არ არის პასუხისა. მაგრამ არ. ჯა—შვილის წერილებში ბევრი რამ არის საყურადღებო, რომელიც დამახასიათებელია თანამედროვე ქართული პრესის ერთი ნაწილის მესვეურთა ზნე-ჩვეულები-სა. საჭიროა, რომ მკითხველი საზოგადოება ჩაუკვირდეს ამ მოვლენას. უპირველესად უცნაურია ის, რომ ბ. არ. ჯა—შვილმა სავალდებულოთ გაიხადა ყველა რთულ საკითხზედ უსათუოდ თავის აზრის „გამოქვეყნება“. სჩანს მისთვის კომპეტენციის საკითხი არ არსებობს! უცნაურია აგრეთვე ისიც, რომ ბ. არ. ჯა—შვილი ყველა დებულებას, რომელიც

მის პრიმიტიულ მსჯელობის გარეშე სდგას, სათავად-აზნაურო იდეოლოგიად სთვლის და ეს მით უმეტეს მაშინ, როცა ერთი კულა-აზნაური თვით ბ. არ. ჯა—შვილიც არის.

ყველასათვის ცხადია, რომ ხიზანთა საკითხის გადაწყვეტაში ჩვენ მარტოკლასობრივ ინტერესებით არა ვართ გატაცებული. ჩვენ გვინტერესებს აგრეთვე ეროვნულ მიწათ მფლობელობის საკითხიც, რომელიც ვერაფრით ვერ შეუგნია ეროვნულ იდეის ისეთ „დარაჯს“, როგორიც არის „სახალხო გაზეთი“ და რომელიც ერთი ხანია, სწორედ ამ ხიზანთა საკითხზედ აშენებს თავის დემოკრატიულ და სოციალისტურ გახუნებულ კარიერას. არ. ჯა—შვილი ხიზანთა საკითხში ისე შორს წავიდა, რომ ერთ დროს ჩვენი აზრი ამ საკითხის შესახებ შოვინიზმადაც კი მონათლა და ყველა ეს ჩაიდინა იმ გაზეთის ფურცლებზედ, რომელიც კაი ხანია ქართული შოვინიზმის ათასჯერ გაუპატიურებულ მარიანად ითვლება. სახელდახელოდ დაწერილ საპასუხო წერილში არ. ჯა—შვილი სახელდახელო ლოლიკით და არგუმენტებით ებრძვის ბ. ან-ფარს და ჩვენ აქამდის ვერ შეგვიგნია, რა მოსატანია ლლოიდ ჯორჯის აგრარული რეფორმა იქ, სადაც საკითხი რუსის მთავრობის ნაციონალისტურ პოლიტიკას და ამით გამოწვეულ აგრარულ რეფორმას შეეხება. იქნებ ბ. არ. ჯა—შვილს ბატონი სტრელობიციც ლლოიდ ჯორჯი ჰგონია? თუ ასეა, ჩვენ მეტი არა დავგრჩენია რა, რომ ინგლისის ლიბერალურ მთავრობას შეუთვალოთ: „აფსუს!“.

უნდა ვსთქვათ, რომ არ. ჯა—შვილის ტეზისები არფრით განირჩევიან თ. ლლონტის იწილობიწილოსაგან, იმ თ. ლლონტის, რომელიც, აქვე ვიტყვი, თავის ერთ რედაქციიდან მეორე რედაქციაში ხეტიალით ისეთ უპრაგონო „კვარტირანტს“ მოგვავაგონებს, რომელიც ბინის ქირას არსად არ იხდის. ყველა ამის შემდეგ კამათი ასეთ პირებთან და ასეთ სერიოზულ საკითხებზედ, რასაკვირველია, შეუძლებლად მიგვაჩნია.

ხიზანთა საკითხი ჩვენთვის ერთი ურთულესი საკითხთაგანია, რომლის ასე თუ ისე გადაწყვეტაზედ მომავალში ბევრი რამ არის დამოკიდებული. ამ საკითხში ჩანასკულია მრავალი სხვა რთული საკითხიც, რამელთა რაოდენობა და ხასიათი ჯერ აშკარად არა სჩანს, მაგრამ რომლებიც იმ წამსვე თავს წამოჰყოფენ, რა წამსაც იგი გადასწყდება. რაკი ასე უცქერით საკითხს. ვალდებულნი ვართ, ვიდრე ამ წერილს დაემათავრებდეთ, შემდეგის კითხვით

მიმართოთ ბ. არ. ჯ — შვილისთანა პოლიტიკოსებს და პუბლიცისტებს: სთვლიან, თუ არა, თავის თავს საკმაოდ მომზადებულად და შორს მხედველად, როცა ასე გააფრთხილებით ებრძვიან ჩვენს დასაბუთებულ აზრს და — კისრულობენ თუ არა აგრედვე პასუხის მგებლობასაც ქვეყნის წინაშე, როცა ასე თავგამოდებით იცავენ მთავრობის კანონ-პროექტს ხიზანთა საკითხის შესახებ?

ვიდრე ამის პასუხს არ მოგვცემენ ჩვენ უფლებად გვაქვს ყოველი მათი საუბარი პასუხის გებას მოკლებულ ლაქლაქად ჩავთვალოდ.

ა—ი.

პოლიტიკური კრიზისი და სახ. სათათბირო

კერძოდ ჩვენ ცხოვრებასა და საზოგადოდ მთელ რუსეთის ცხოვრებასაც რომ გადაავლოს თვალი, ბევრს არა საიმედო რასმე დაინახავს ადამიანი. გეგონებათ, ჩვენი სამშობლოს და რუსეთის ცხოვრება სადღაც ჩაჩხირულა და გასავალი აღარსადა აქვს. მთელი ჩვენი პრესა და საზოგადოება ტერიტორიის საკითხს მისტირის, ხსნას კი თითქოს ვერა ხედავს. ასევეა მთელი რუსეთის პოლიტიკური მდგომარეობის დაფასებაშიც. ჩვენ გვაქვს ვითომ პარლამენტალური დაწესებულება სახელმწიფო სათათბიროს სახით, მაგრამ მისი მოქმედება სრულიად არააობას წარმოადგენს. და ამასვე ფიქრობენ თვით დეპუტატები. დაიწყო სახ. სათათბიროს სესია, და ყველა ისინი კი უიმედობით არიან შეპყრობილნი.

არც ერთს პარლამენტს არ შეუძლიან მუშაობა, თუ უმრავლესობა არ ემხრობა რომელიმე მიმართულებას, თუ არ არის მტკიცედ შემდგარი ცენტრი. არაერთარ კონსტიტუციონურ — თუნდაც ეს სიტყვა ფრჩხილებში იყოს — მმართველობას არ შეუძლიან საპარლამენტო მუშაობა წაიყვანოს თავისი გზით, თუ შიგ არ ეყოლება მტკიცე მხარის დამკერნი. ჩვენს სახელმწიფო სათათბიროში კი არაფერი არის ამგვარი. ბევრს ეცადნენ, შეედგინათ ამისთანა უმრავლესობა, ხან მარჯვენით იხრებოდნენ ოქტომბრისტები და ხან მარცხენით, მაგრამ ვერ იქნა, ვერაფერი მოაგვარეს.

უმრავლესობის უყოლობის გარდა, არის კიდევ მეორე პოლიტიკური კრიზისიც, რომელსაც ეხლა განიცდის რუსეთი, და რომელსაც უფრო მეტი დეზორგანიზაცია შეაქვს სათათბიროს მუშაობაში ეს არის მინისტრთა გაფიცვა. მინისტრები უარზედ არიან სათათბიროში მივიდნენ, მინისტრები არ აძლევენ საჭირო მასალებს — მაშ როგორღა უნდა სწარმოებდეს სათათბიროში ნაყოფიერი მუშაობა? ამგვარ მდგომარეობაში კანონმდებლობა გაუქმებულია თითქო და საჭირო კია გამოსავალი.

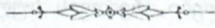
მერე სად არის ეს გამოსავალი?

პარლამენტალურ სახელმწიფოებში ამისთანა კრიზისის დროს ან მინისტრები იცვლებიან, ან მინისტრთა საბჭო მთელს ხალხს მიმართავს ხოლმე. ჩვენი ბიუროკრატია, რასაკვირველია, არც ერთს ამ საშუალებას არ მიმართავს, იმას კარგად ესმის რომ სათათბიროსა და მინისტრთა შორის კონფლიქტი მარკოვ. II შემთხვევით წამოყვირილს არ შეუქმნია, იმან იცის აგრედვე რომ უმრავლესობის უყოლობა უფრო სხვა ვრცელი საზოგადო მიზეზების ბრალია. პიენისის სათათბირო თავისი წარმომადგენლობის მთელი განსაზღვრული მნიშვნელობით, ცხადია, მხოლოდ ხატავს იმ მიმდინარეობას, რომელიც უფრო მკაფიოდ ტრიალებს მთელს სახელმწიფოში, და დიდი გაბედულობა იქნებოდა იმის მხრივ, რომ ამისთანა დროს ხალხზედ გადაეტანა თავის აპელაცია.

რასაკვირველია, პარლამენტის დათხოვნა თავის თავად ვერა სპობს პოლიტიკურს კრიზისს, მით უფრო ისეთ კრიზისს, როგორსაც ეხლა განიცდის რუსეთი; მაგრამ ის უპირატესობა აქვს, რომ საუკეთესო შეძლებას აძლევს ხალხის პოლიტიკური მისწრაფება გაიგოს, მაგრამ ამას რა სარგებლობა ექმნებოდა ბიუროკრატისთვის. და ამის გამო პოლიტიკური კრიზისი ასე მწვავე სახეს იღებს, ამის გამო შემდგარი კონიუნქტურა ასე გამოუსვლელადაც ჩნდება. ბიუროკრატის ეშინიან მიმართოს ჩვეულებრივ კონსტიტუციონურ საშუალებებს, და ამით უფრო მტკიცე ხაზს ავლებს, როგორი არა ჩვეულებრივი სიღარიბე და სიმწვავე აქვს კრიზისს, რომელსაც ეხლა განიცდით, თუმცა მის უფრო შორს მქვრეტელ წარმომადგენელთ კი უქვევლია ესმით, რომ მხოლოდ ექსტრა — ორდინალურ ზომებს შეუძლიანთ გამოიყვანონ რუსეთი შემდეგი პოლიტიკურ განვითარების გზაზედ, მაგრამ ამ გვარი ზომების მისაღებად ძალა არ შესწევთ. სათათბიროს ხელმძღვანელი პარტიებიც რასაკვირველია

ულონონი არიან ამ გვარი კითხვის გადაქრაში. მ ინვისის სათათბიროს იმედი დიდი არც უწინ იყო, მაგრამ ეხლა ჩვენთვის იგი სრულიად უიმედო უნდა იყოს.

გ. ნ.

კარგი ახალგაზრდის სსოვნას

ამ ცოტახანში მიწას მიაბარეს ახალგაზრდა იუ-რისტი რევაზ ყანჩელი. მისმა უღროოდ სიკვდილმა ბევრი მისი ნაცნობი და მეგობარი დააღონა. მეტად დააღონა ჩვენი ჟურნალის წრეც, რომლის მუშაობას განსვენებული რეზო ყანჩელი თანაუკრძობდა და მის იდეურ მონაწილედ ითვლებოდა. განათლებულ ახალგაზრდებში რევაზ ყანჩელი ყოველთვის იდეურ და მოწინავე ახალგაზრდათა რიგში იმყოფებოდა. 1901 წელს, სტუდენტა მოძრაობის დროს იგი სხვებთან ერთად, მინისტრ ვანოვსკის ბრძანებით, დასჯილი იყო და სალდათად გაგზავნილი. განთავისუფლებული სასჯელისაგან, რ. ყანჩელი დაბრუნდა უნივერსიტეტში და აქ ქართულ სტუდენტთა იდეურ ცხოვრებაში მხურვალე მონაწილეობას იღებდა. სხვათა შორის არილ ჯორჯაძისა, ვლ. ლორთქიფანიძისა და სხვა ინტელიგენტთა მიერ 1901 წ. საქართველოს რუსეთთან შეერთების იუბილის ცნობილი მოწოდება იმან წაუღო ლევ ტოლს-

ტოის. საგანმათავისუფლებო მოძრაობაში რ. ყანჩელი მხურვალე მონაწილეობას იღებდა, რისთვისაც ჯერ ისევ 1904 წელს იგი დაატუსაღეს ს. კოდაში. ქ. კიევი, სადაც იგი უნივერსიტეტში სწავლობდა, ყოველთვის პირველი იყო ყოველ ქართულ საქმეში. მას მთელი ოთხი წელიწადი ებარა ქართველ სტ. სათვისტომოს საქმეები და ბიბლიოთეკა, და ერთი ინიციატორთაგანი იყო პრივ. დოც. განის ინციდენტის მიერ გამოწვეულ საწინააღმდეგო პროტესტისა, როდესაც ბ. განმა ჩვენი ეროვნული სიწმინდე თამარ მეფე თავისი ქუჩური მეცნიერებით შელახა. როგორც ადამიანი რ. ყანჩელი მეტად პატიოსანი, კეთილი და მომხიბლავი იყო. სადაც კი შედიოდა, ყველგან სიხარული შექმნდა. შექმუბული შუბლი იხსნებოდა და თქვენი გული მის შემოტანილ სიამოვნებით ივსებოდა.

„ხალხო! ნუ სტირით, გეყოფათ წუწუნი და გოდება... შეხედეთ ჩვენი სამშობლოს ლამაზ ბუნებას და ხალხს. არც დაგვიკარგავს, რც დაკარგავთ მას“ ამხევებდა ხოლმე განსვენებული თავის ჰე-სიმისტ მეგობრებს.

ძნელია, მეტად ძნელია ჩვენისთანა დაწყვეტილ დროს ამისთანა ახალგაზრდის დაკარგვა. და ეს გრძნობა ნათლად გამოხატა ქართველმა ინტელიგენციამ, როდესაც მთელი თავისი შემადგენლობით რეზო ყანჩელის დასაფლავებას დევსწრო და ამით გულწრფელი პატივისცა კაი ახალგაზრდის სსოვნას.

დ. კახელი.

შ ე მ ო დ გ ო მ ა

აი, დაქლექდა მწვანე სამეფო,
გაყვითლებული ფოთლები ცვივა,
სისინებს სიო, ტყის ტანთ გამხდელი
და გული მიკრთის... გულზედა მცია.
შეეც დამავალი ტყიან მწვერვალებს
უკანასკნელად ამბორსა ჰპარავს,
მიდის ზაფხული და დედამიწას
გაყვითლებული ღიმილი ჰფარავს...
მე ვიტყვებდი, რო მქონდეს ცრემლი
ამა სურათით დაღონებულსა:
მე ეს ბუნება მაგონებს, ბედკრულს,
წარსულს მეგობარს და სიყვარულსა.
გახსოვს, ლამაზო, დრო განშორების,
უკანასკნელი ოხვრა და კვნესა?—
მაშინ შენ ჰგვანდი მიმავალ ზაფხულს
და მე ფერმიხდილს, ნაღვლიანს ტყესა!

ი. მჭედლიშვილი.

მ ო ხ ე ლ ე

(ბლასკო იბანიესისა).

(დასასრული)

— მაპატიეთ, — სთქვა მოსულმა და დაჯდა. — შეგაწუხებთ კია, მაგრამ, რა ვქნა, ჩემი ბრალი არ არის. აქ მე ღამის მატარებლით მოვედი და ესენი კი ღამის გასატარებლად ვირთავებით სავსე ხუხულას მაძლევენ. ღირდა კია აუტკივარი თავის ატკივება!

— თქვენ პატიმარი ხართ?

— ამ წუთას დიახ, — სთქვა ღიმილით სტუმარმა, — მაგრამ ცოტა ხნობია, ისე რომ თავს არ მოგაბეზრებთ ჩემი აქ ყოფნით.

გაბღინძული ადამიანი თავს ისე იმცრობდა და იღრიჯებოდა, გეგონებოდა, ბოდიშს იხდის, რომ საპრობილეში შემოიჭრაო.

იანიესი დაჟინებით უტკეროდა. ასე თავისი თავის დამცრობა ადამიანისაგან საექვოდ მიაჩნდა. ვინ უნდა იყოს ესაო! ამბობდა. მის თავში გამოურკვეველი აზრები ირეოდნენ, ემატებოდნენ ერთმანეთს და ერთიან სახეს იღებდნენ.

როცა შორიდან ტყვის სევდიანი ლოცვა ისევ მოისმა, ჟურნალისტი, თითქოს რაღაც ბუნდოვანმა აზრმა გაუელვა თავშიო, შეეროლდა და მიაქცია თვალი პარკსა, რომელიც ახლად მოსულის ფეხთით იჯდა.

— რა გაქვთ მაგაში? იარაღი?

შემოხიზნულმა, ცოტა არ იყოს, ყოყმანი დაიწყო, მაგრამ გადაჭრით მიცემულ კითხვას ვერ აუხვია და თავი დაუქნია. ხანგრძლივი აუტანელი სიჩუმე ჩამოვარდა...

ტუსაღებმა ტახტი შემოიტანეს. იანიესი ისევ მიაჩერდა ერთი ღამის ამხანაგს, რომელიც თავჩაქინდრული იჯდა და მაღლა ვერ აეხედნა: როგორღაც ერიდებოდა.

ტუსაღებმა ტახტი საკანის კუთხეში მოათავსეს და გავიდნენ. ზედამხედველმა კიდევ გარედან კარები გადაკეტა. აუტანელ სიჩუმეს ბოლო არა ჰქონდა. როგორც იყო შემოხიზნულმა თავს ძალა დაატანა და დაილაპარაკა.

— მე მხოლოდ დღეს შეგაწუხებთ, ჩემი ბრალი არ არის; ეს იმით მომიყვანეს აქა. მე უარს ვიყავი, ვიცოდი, რომ თქვენ რიგიანი ადამიანი იყავით და ჩემი თქვენთან ყოფნა შედარებით მას-

თან, რაც აქ გამოვიცილიათ, თქვენ უსაზარელეს რამედ მოგეჩვენებოდათ.

— არა უშავს რა, სენიორ, მე ყველაფერს შევეჩვიე, — სთქვა ირონიით იანიესმა, — აქ ასეთი შეხვედრა ხშირია, ისე რომ, ერთით მეტი იქნება, თუ ერთით ნაკლები, ჩემთვის სულ ერთია. ამასთანავე არა სჩანს, რომ თქვენ ძალიან ცუდი კაცი იყოთ, როდი მგვრით აგეთ შთაბეჭდილებას.

ჟურნალისტი რომანტიულ ლიტერატურის გავლენისაგან ჯერ კიდევ თავისუფალი არ იყო და ეს შეხვედრა ძალიან საინტერესოდ მიაჩნდა, ცოტა არ იყოს კმაყოფილიც იყო ამითი.

— მე ბარსელონაში ვსცხოვრობ, — განაგრძობდა ბებრუცუნამ, — მაგრამ ჩემი თანაშემწე, რომელიც ამ არე-მარეში იმყოფებოდა, ამ ცოტა ხანში ლოთობისაგან გარდაიცვალა... გუშინ, როცა აუდიენსიაში*) მივედი, ერთი ალგვაზილი მეუბნებოდა: „ნიკომედ“... მე ხომ ნიკომედ ტერრუნო ვარ; გან ჩემზე არა იცით რა? ჩემი სახელი ხშირად იყონახსენები ბექდვით სიტყვაში.

ასე: „ნიკომედ“, „სენიორი პრეზიდენტი გიბრძანებთ ღამის მატარებლით გაემგზავროთ“. მეგონა, სასტუმროში ვიცხოვრებ სანამ სამუშაოდ წამიყვანენ-მეთქი, ის კი არა და რაღაც შიშისა და სიფრთხილის გამო სადგურიდან პირდაპირ აქ მომიყვანეს. თითქოს დამცინიანო, ვირთავებთან მომათავსეს. აი, ხომ ხედავთ: განა შეიძლება ამრიგად მოექცნენ მართლ-მსაჯულობის უწყების მოხელეს?

— დიდი ხანია, რაც მსახურობთ?

— ოცდა ათი წელიწადია. ჯერ ისევ იზაბელა მე-II ცოცხალი იყო, როცა მე ჩემი სამსახური ვიშოვე. ყველაზე დიდი ხნისა ჩემ ამხანაგებში მე ვარ და ჩემ სიაში პოლიტიკურებიც კი არიან აღნიშნულნი. ამაყად შემიძლიან ვსთქვა, რომ ჩემ მოვალეობას მუდამ სინდისიერად ვასრულებდი. ეხლა ეს ას-მეორე იქნება. ბევრია, არა? ყველას კარგა ვეკიდებოდი. ვერავინ დამემდურება. ხშირად თავზე ხელაღებულ დამნაშავესაც რომ დაუნახივარ თავის უკანასკნელ წუთების დროს, ისიც კი დაწყნარებულა და უთქვამს: ნიკომედ, კმაყოფილი ვარ, შენ რომ ხარო.

„მოხელე“ გამოცოცხლდა, რა კი დაინახა, რომ იანიესი ცნობის მოყვარეობით და ყურადღებით უსმენდა. ეხლა კი ფეხ-ქვეშ ნიადაგსა ჰგრძნობდა და გაცილებით თავისუფლად ლაპარაკობდა.

*) უმაღლესი სასამართლო.

— მე ცოტა გამოგონიც კი ვარ, — ამბობდა ნიკომედი. ყველა აპარატებს მე თვითონ ვაკეთებ, ხელის სისუფთავე ხომ უკეთესი ნულარ გინდად. იქნება ინებოთ და ნახოთ?

ჟურნალისტი მოშხამულივით წამოვარდა ლოგინიდან.

— არა, გმადლობთ. ისეც მჯერა თქვენი სიტყვა. იანიესი ზიზღით უცქეროდა ნიკომედის ჩასუქებულსა და წითელგულა ხელებს, რომლებსაც ალბად იმ სისუფთავის კვალი ემჩნეოდა ზედა, მათი პატრონი რომ ამბობდა. იანიესს კი ასე ეგონა, ნიკომედის ხელები ადამიანის ქონითა და იმ პირთ ქირის ოფლით არის გაჟღენთილი, რომლებიც იმის „სიაში“ არიან აღნიშნულნი.

— მერე თქვენ... კმაყოფილი ხართ თქვენი ხელობით? — შეეკითხა იანიესი რომ აეცილებინა თავიდან ლაპარაკი გამოგონებებზე, რომლითაც ნიკომედს თავი მოჰქონდა.

— რას იხამ! ადამიანი ყველაფერს ურიგდება. იმითი და ვინუგეშებ თავსა, რომ სამუშაო სულ ცოტავედება და ცოტავედება. მერე, რა არამი ლუკმა, რომ იცოდეთ!

ნიკომედი გაჩუმდა და თავის ფეხებს დაუწყოა ცქერა.

— ბედი არა მწყალობს, — განაგრძო ისევ. — ბევრჯერ მინახავს თეატრში კომედიები წარმოუდგენიათ უწინდელი მცდე, რომელსაც ყოველთვის წითელ ტანისამოსში გამოწყობილი და ყელზე ჯვარ ჩამოგდებული მართლმსაჯულობის აღმსრულებელი დაჰყავს თანა და თავის მეგობრად და მრჩეველად სთვლის. ეს ლოდიკური მაინც არის! მე მგონია, რომ ის, ვისაც სისრულეში მოჰყავს განაჩენი, პატრივის ცემის ღირსია. მაგრამ ეხლანდელ დროში პირმოთნეობის მეტი არა კეთდება. იქ პროკურორი თავს იწუხებს და რაღაც საგულისხმიერო მოსაზრებისათვისა დამნაშავეს სიკვდილით დასჯას თხოულობს და ყველაც ეთანხმება. მივდივარ მე ბრძანების ასასრულებლად და პირში მათურთხებენ, შეურაცხყოფას მაყენებენ. მითხარით ერთი, სად არის აქ სამართალი? რამდენჯერ შევესულვარ ტრახტირში და მაშინვე პანდურ ამოკრული წამოვსულვარ, როცა კი გაუგიათ ჩემი ვინაობა. ქუჩაში ყველა ზურგს მაქცევს, აუდიენსიაშიც კი მათახსირებენ, თითქოს მეც ისეთივე თანამდებობის პირი არ ვიყო, როგორც ისენი, თითქოს ჩემი ჯამაგირი არ იყოს შეტანილი საერთო ხარჯში... ყველა ჩემი წინააღმდეგია! სხვა მტრები... სხვანი! იცით აი ისი-

ნი, რომ წავიდნენ მოუსაველეთში, მაგრამ მაინც კიდევ ბრუნდებიან. ის უბედურები (ასამდე არიან), რომლებსაც ისე აღერსიანად ვექცეოდი, როგორც მამა, რომლებისათვისაც, როგორც კი შემეძლო, ვცდილობდი ნაკლები ტკივილები მიმეყენებინა, უმადურად მექცვიან და მეცხადებიან, მარტოკა დამინახავენ თუ არა.

— როგორ? გეცხადებიან!

— ყოველ დამე. ზოგნი, მეტადრე უკანასკნელები, ასე მგონია, ჩემი მეგობრები არიან მეთქი; მაგრამ წინანდლები, პირველი ხანებისა, როცა მე კიდევ ველავდი და ვცახცახებდი, — ნამდვილი ეშმაკები არიან.

დავრჩები თუ არა ბნელში, გაუთავებლად დასერიანობენ რიგ რიგად ჩემ მკერდზე, მაწვებიან, მახრჩობენ და სულარით ეხებიან ჩემ სახეს. საცა კი მივდივარ, ყველგან მომდევნენ; მეტადრე ეხლა, როცა დავბერდი, მოსვენება აღარა მაქვს: მოდიან და მოდიან მნახველებივით. მომათავსეს თუ არა აქ აი რაღაც სორო-ოთახში, მაშინვე ყველამ თავი წამოყო ბნელ კუთხეებიდან. აი რატომ მოვიბოხე ექიმი. ავად ვიყავი, ღამისა მეშინოდა; სინათლე და ადამიანების საზოგადოება მინდოდა.

— თქვენ ყოველთვის მარტოკა ხართ?

— არა, ბარსელონაში ოჯახი მყავს. ჩემი სახლი ქალაქ გარეთა დგას; ჩემი ოჯახი: ერთი ძალია, სამი კატა და რვა ქათამი. მე ისენი უსიამოვნობას როდი მაყენებენ. ხალხის ლაპარაკი არ ესმით და ისე პატრისა მცემენ და სიყვარულით მექცვიან, როგორც სხვა ადამიანებს. წყნარად ატარებენ თავიანთ სიცოცხლეს ჩემ გვერდით, მე ჩემ დღეში ერთი ქათამიც არ დამიკლავს: სისხლის დასახვა არ შეეძლიან.

ნიკომედი ყველა ამას წინანდებური დაღონებული კილოთი ამბობდა, მთლად გულდაწყვეტილი და მოდუნებული იყო, თითქოს უბედური გრძნობდა თავის საკუთარ არარაობას.

— ნამდვილი ოჯახი კი არა დროსა გყოლიათ?

— როგორ არა, მყავდა. ყველაფერ გაიმბობთ თქვენა. კარგა ხანია, არ მილაპარაკნია! ცოლი ამ ექვსი წლის წინეთ მომიკვდა. არ გეგონოთ კია, რომ ის ისეთი ლოთი ვინმე ყოფილიყოს, როგორც ყოველთვის ჯალათის მეუღლეს ხატავენ ხოლმე რომანებში. არა მე ქალი ჩვენ სოფელში ავირჩიე ცოლად, როცა ჯარიდან დავბრუნდი; ჯერ ვაჟი გაგვიჩნდა და მერე ქალი; პური ცოტა გვქონდა და ძალიან გვიპირდა. იცით რა

გითხრათ? ჩემმა ახალგაზრდობამა და უხეშ-
მა ხასიათმა მომატეხინა კისერი და ამ სამსახუ-
რამდე მიმიყვანა. თქვენა გგონიათ ადაილად მერგო
ეს სამსახური? არა, ბევრი თავში ცემა დამქირდა.
თავდაპირველად მწყინდა, როცა ხალხი მძულვარე-
ბით მიცქეროდა. მეტის-მეტი ამაყი ვიყავი და არ
მეგონა რომ ვისმეში შიშსა და ზიზღს გამოვიწვევ-
დი. სხვა და სხვა სასამართლოებში მიხდებოდა მუშა-
ობა. მე და ჩემმა ცოლმა ნახევარი ისპანია მოვია-
რეთ. ჩვენი ბავშვები კიდევ იზრდებოდნენ და კეთ-
დებოდნენ. ბოლოს ბარსელონაში დავსახლდით. ეს
საუკეთესო ხანა იყო ჩემ სიცოცხლეში: ხუთი თუ
ექვსი წელიწადი არაფერი სამუშაო მქონია. შექუ-
ჩებული ფულებით პატარა სახლი ვიყიდე ქალაქის
განაპირას, და მეზობლები აუდიენსიის სანდომიან
მოხელეს, ნიკომედს, პატივისცემით ეპყრობოდნენ.
ჩვენი მორიდებული ერთგული, შრომის მოყვარე
ბიჭუნა ერთ სავაჭრო სახლში მსახურებდა. ქალი
(რა ვნანობ, რომ ეხლა იმისი სურათი თან არა
მაქვს) ანგელოზივით კარგი იყო, ლურჯი თვალები
და სხვილი ქერა ნაწნავი ჰქონდა. როცა ჩვენ პა-
ტარა ბაღში დასეირნობდა, ოპერის ლამაზ ქალებს
მოგაგონებდათ. როცა კი დედას გაჰყვებოდა ხოლ-
მე ბარსელონაში, მთელი გროვა ახალგაზრდობისა
ედევნებოდა. ჩინებული ახალგაზრდა საქრმო ჰყავდა,
საექიმო ნაწილის სტუდენტი იყო. საქმის გადაწ-
ყვეტა თვით ჩემ ქალსა და ჩემ ცოლს მივანდე, მე
არ ვეროდი. ჩემ ავტორიტეტულ სიტყვას ბოლო
მომენტისთვის ვინახამდი. ღმერთო! რა ბედნიერები
ვიყავით!

ნიკომედს ხმა უფრო და უფრო აუკანკალდა;
ლურჯი თვალები ჩაუმუქდნენ. მართალია არა ტი-
როდა, მაგრამ მთელი ტანი კი უცახცახებდა ბავ-
შვისავით, რომელიც ძლივს-ძლიობით იკავებს ხოლმე
ტირილს.

— ბოლოს ერთ რომელიღაც ყაჩაღს აკი
ღმერთი არ გაუწყრა და მოჰყვა მახეში! სიკვდილი
მიუსაჯეს და მე ჩემი მოვალეობა უნდა შემემსრუ-
ლებინა, თუმცა დავიწყებული მქონდა კიდევ, რა
სამსახურშიც ვიყავი. რა დღე იყო! ნახევარმა ქა-
ლაქმა მიცნო, როცა მე ეშაფოტზე ვიდექი. ჟურ-
ნალისტებმა (ესენი ხომ, მაპატიეთ, რომ ამას ვამ-
მობ, შავ კირზე უარესები არიან!) სულ მისხლივ-
მისხლივ გაარჩიეს ჩემი ცხოვრება; თითქოს რაღაც
იშვიათი ნადირები ვყოფილიყავით, ისე აგვწერეს
მე და ჩემი ოჯახი. განსაკუთრებით იმას აღნიშნა-
დნენ, რომ ჩვენ გარეგნულად რიგიან ხალხსა ვგავ-

დით. საქვეყნოდ გავგხადეს. მეზობლები, როცა და-
მინახავდნენ ხოლმე, კარებს და დარაბებს ხურავ-
დნენ. მართალია ქალაქი დიდი იყო, მაგრამ ქუჩა-
ში მაინც ყველანი მცნობდნენ და შეურაცხყოფას
მაყენებდნენ. ერთხელ, როცა ხალხში დავბრუნდი
ცოლი მთლად გადარეული დამხვდა. ქალი! ქალი
კი ლოგინში იწვა: სახე დაჰპრანქოდა და მწვანე
ფერი დასდებოდა; ენაზე თეთრი ლაქები ემჩნეოდა.
ფოსფორით მოეწამლა თავი. რამდენიმე საათი სა-
შინლად იტანჯებოდა, მაგრამ, რომ დროზე არ
მიშველონო, ხმას არ იღებდა... ვერც უშვე-
ლონო. მეორე დღეს გარდაიცვალა საწყალი.
სულით და გულით უყვარდა მედიკი, რომელიც
წერილით უარს ეუბნებოდა ქმრობაზე. გავიგე ვისი
შვილიცა ხარო — სწერდა. მე თვითონ წავიკითხე
წერილი. მე არ მიტირნია ჩემი ქალი. სადა მქონ-
და ამისათვის დრო? ყველაფერი მელუბებოდა; ყო-
ველ მხრიდან უბედურება მატყდებოდა თავსა და
მყუდრო ბინას, რომელიც ჩვენ ჩვენთვის შევქენით
ქაქა-ქუქი გაჰქონდა. შვილი სამსახურიდან გამო-
მიგდეს. ვინღა იყოლიებდა იმას ადგილზე! ვინ მო-
ისურვებდა ჯალათის შვილთან კავშირს! უბედურს
განა შეეძლო, სანამ ქვეყნად დაიბადებოდა, მანამ-
დე აერჩია თავისთვის მამა? იმ საწყალს რა დანა-
შაულობა ჰქონდა? მთელი დღე სულ შინ იყო,
ხალხს მოშორებული, ბაღის რომელიმე კუთხეში,
დაღონებული და დაფიქრებული... „რაზე ფიქრობ
— მეთქი, ანტონიო?“ ვეკითხებოდი. ჩემ და ანი-
ტაზე, მამაო! საწყალი, მატყუებდა. თავის თავზე
ფიქრობდა და ჩვენზე, რომლებმაც სასტიკი შეცლო-
მა ჩავიდინეთ მაშინ, როცა დროებით ვეტოლებოდით
სხვებსა და ვბედავდით ბედნიერებაზე ოცნებასა...
საშინელი და აუტანელი რამ იყო ელდა. ანტო-
ნიო გაქრა.

— მერე, თქვენ შვილზე აღარაფერი გავიგი-
ათ? ჰკითხა იანიესმა, რომელიც დაინტერესდა სა-
შინელი ამბავით!

— ოთხი დღის შემდეგ გავიგე. ბარსელონას
ახლოს იპოვეს მისი გასივებული და გახრწნილი
გვამი, რომელიც ბადეს მოჰყოლოდა... ეხლა თქვენ
თვითონ ადვილად მიხვდებით, შემდეგში, რაც მო-
ხდა. მალე ჩემი ცოლიც თან გადაჰყვა შვილებს.
მე და დავრჩი გაქვავებულივით სრულიად მარ-
ტოდ-მარტო... ღვინომაც კი ვერ მანუგეშა: როცა
ვითვრები, ისინი მოდიან, ჩემი მდევნელები, შავ-
სუდარიანები, უშველებელ ყორნებს მიაგვანან,
ქკუაზე მშლიან... მე კი როდი მძულან ისინი. უბე-

დღურები! თითქმის ტირილი მომდის, როცა იმათ ვხედავ. როდი რამ დაუშავებიათ იმათ ჩემთვის. ოჰ! ნეტავი ყველა იმ უცნობებს, რომლებმაც თავის ზიზღით და სიმძულვარით ოჯახი დამიღუპეს, ერთი კისერი ებათ და შე გადმომცენ და მაშინ ნახავთ, რა სიამოვნებით წავახრჩობ!..

უცბად, წამოიქრა ზეზე, მორთო ყვირილი მომუქა ხელები და დაუწყო თავის ქკუაში ვითომ-და თოქს წევა. სადღა იყო წინანდებური პატარა გაბღინძული, მორიდებული და სევდიანი ადამიანი! თვალეში სისხლის წვეთების მსგავსი წითელი ნაპერწკლები უბქვევრიალებდა; უღვაშები აებურძგნა; თითქოს ტანიც გაეზარდაო, გეგონებოდა, გარეული ნადირი სთვლემდა ამ კაცშიო, ეხლა გამოერკვია და ძალიან გაქიმა თავისი ქერქიო.

საპყრობილეში გარს სიწყნარე სუფევდა. მხოლოდ ჯურღმულიდან და ისმოდა მკაფიოდ სევდიანი მურმური: „მა...მაო...ჩვენო...რო...მელი ხარ...ცათა...შინა.“

ნიკომედი გაათრებულნი დარბოდა საკანში და აზნაზარებდა მთელ იატაკსა, რომელიც მის საბრალო მსხვერპლს თავს ქერად ეხურა. უცბად ნიკომედი შესდგა და ყური დაუგდო გაქიანურებულ გლოზას.

— ეს უბედური როგორ გულსაკლავად მოსთქვამს,— წაიჩურჩულა თავისთვის.— ის კი არ იცის, რომ მე აქა ვარ, იმის ზევით!

დაჯდა, სული მოიბრუნა, დიდხანს იყო გაჩუმებული. ხმა მანამ არ ამოიღო, სანამ აზრთა ტრიპალმა და გულში ამოძრავებულმა პროტესტმა არ ალაპარაკა ისევ.

— ხომ ხედავთ, ვიცი, რომ ცუდი კაცი ვარ და ხალხი უნდა ზიზღით მიტყვეროდეს. მაგრამ მე ეს ულოლიკობა მალეღვებს. თუ ის, რასაც მე ვაკეთებ, დანაშაულობაა, გადაადგონ სიკვდილით სასჯელი და მაშინ მე ძალღივით სული ამომძვრება სიმშვილისაგან სადმე ღობის ძირში. სიკვდილით სასჯელი კი ხალხის მშვიდობიანობისათვის არის საჭირო, მე რალად ვძულვარ ყველას. ბრალმდებელი რომელიც დამნაშავის სიკვდილით დასჯას მოითხოვს ხოლმე, ვერაფერს გააკეთებდა უჩემოდ, უაღმსრულებლოდ. ჩვენ ყველანი ერთი და იმავე თვლის სოლები ვართ და, ღმერთო შენ გვიწყალე! ერთნაირი პატივისცემის ღირსნიცა ვართ, რადგან, აი უკვე ოცდაათი წელიწადია, რაც მე მოხელე ვარ.

ირ. სონდულაშვილი.

ო რ ი ი ლ ი ა *)

როდესაც ადარებ იმ საქმეს, რომელსაც უძღვოდა ილია ქავჭავაძე, ე. ი. ეროვნული შეგნების, განათლების, აზროვან პოეზიის გავრცელებას და ამ ტიტანიურ შემოქმედების შედეგს, ადარებთ, მეთქი, იმ საქმეს, რომელსაც ემსახურებოდა 30 წ. განმავლობაში ილია წინამძღვარიშვილი, ძალაუნებურად თვალწინ აგემართება განუზომელი განსხვავება იმ კვლებისა, რომელიც დაამჩნიეს მათ ჩვენს ეროვნულს ცხოვრებას. არც გასაკვირველია, რადგან თვით ამ ორ ილიას შორის იყო განუზომელი ინდივიდუალური განსხვავება. რამდენადაც ილია ქავჭავაძის ფართო და მაღალი ნიჭი ჰკაფავდა ახალს გზებს და ჰქმიდა საზოგადო, მთელი ერისათვის გამოსადეგ საქმეს და ამ საზოგადოებრივ დიად მისწრაფებაში გვერდს უხვევდა „პატარა საქმეებს“, იმდენად ილია წინამძღვარიშვილი ჩაკვირკიტებდა ერთს განსაზღვრულს, ვიწრო ფარგლიან იდეას და საქმეს, თავის პირმშო სკოლას და 30 წლის განმავლობაში შეჰქმნა ის „ერთად-ერთი სამეურნეო სკოლა, რომლის იუბილეი ამ ცოტა ხანში გადავიხადეთ.

ამბობენ, და დასაჯერებელიც არის, რომ ილია წინამძღვარიშვილმა მთელი თავისი ქონება, დრო და შემეცნება ამ საქმეს გადააგოვო, ამას წაუმატეთ ისიც, რომ თავდა-აზნაურობა უხვად ეხმარებოდა ყოველ წლივ ამ სკოლას და თქვენ უნდა წარმოგიდეთ თვალ-წინ ისეთი სასწავლებელი რომელიც, არამც თუ თეორეტიულად ავრცელებდა ცოდნას, არამედ თვით თავის არსებობით უნდა წარმოადგენდეს ჩვენი დედამიწის, ჰავის, ბუნების სიუხვის სიმბოლოს, უნდა ედემისავით იპყრობდეს ყველა მახლობელის და შორეულის ყურადღებას, ყველა ამის მაგიერ რას ვხედავთ ჩვენა? რამდენიმე მშვენიერი შენობა-სკოლა, ქვის ეკლესია, ვეებერთელა ეზო და... ოთხი დესეტინა საცოდავი ვენახი, საცა ყურძნის მტევნები მკავედ გამოიყურებიან, ორიოდ დესეტინა ხეხილი და ყვავილნარი, საცა არც ერთი ვაშლი ან მსხალი არ არის; საცა ყვავილები, დამშვენების მაგიერ, ბედს ჩასტირიან და სხვ. სამეურნეო სკოლაში, საცა 30 წლის განმავლობაში, საშუალოდ რომ ვიანგარიშოთ! 50 მუქთა მუშა შეგირდი მუშაობს ყოველ-წლივ, წრეულს 150 კაცმა

*) იხ. „კლდე“ № 33.

რომელზედაც იხარჯება 10-15 ათასი მანეთი, არ არის არც ერთი ძროხა, არც ერთი სკა, არ არის პანსიონი შეგირდებისათვის და საკოდავად სხვა და სხვა სოფლის გლეხ-კაცებში გაფანტული შეგირდები ზამთარ-ზაფხულ ეწვალეებიან სკოლაში სირბილით და ნახევარზედ მშიერნი არიან.

საზოგადოებამ დიდის აღტაცებით და ზემით ილდესასწაულა 30 წლის იუბილეი ამ სკოლისა, და ჩვენც გულწრფელად უერთდებით მისი დამაარსებელის უზომო შრომის დაფასებას, მაგრამ თვით ნაყოფი ამ შრომისა, სამეურნეო სასწავლებელი სა-ნუგეშოს ვერაფერს წარმოადგენს.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ამ სკოლის ცუდ მხარეებში წილი უდევს არა მარტო თვით ილია წინამძღვარიშვილის, არამედ საზოგადოებასაც, რომელსაც არასოდეს საკმარისი გამბედაობა არა ჰქონია, ეთქვა პატოსან მშრომელისათვის, და მიეთითებია იმის ნაკლზედ. უმკველია ყველა ისე უყურებდა ამ სკოლას, როგორც ილიას კერძო საქმეს და არა სცნობდა თავის თავს მოვალედ საქმეში ჩარევისათვის. თორემ რით აიხსნება ის გარემოება, რომ თურმე სკოლას დიდი წიგნი აქვს, საცა ხელი უწერია თითქმის ყველა ქართველ საზოგადო მოღვაწეს და გამოთქმული კმაყოფილება. 30 წლის შრომამ, 30 წლის განმავლობაში დახარჯულმა ფულმა შექმნა მხოლოდ გარეგნული სილამაზე შენობებისა და არაფერი გაუკეთებია თვით სამეურნეო მხარისათვის. რამდენიმე სახელოსნო, სადურგლო, სამქედლო და სხ. თუ არ ჩამოუვარდება, არ ემჯობინება სოფლურ სახელოსნოებს და პირველად რომ შევედი საზენკლო სამქედლოში, სადღაც ზემო ქანდარაზე იჯდა ინდაურის ქუკი—ნამდვილი ქუკი—ნამდვილი სიმბოლო აქაურობისა.

ვერ წარმოამდგინა თუ რა იყო მიზეზი ასეთის უნაყოფობისა და დაინტერესებულმა გამოაკითხე ბევრსა, წინანდელ თუ აწინდელ მასწავლებელთ. მოსამსახურეთ და სხ, და გამოირკვა, რომ 30 წლის განმავლობაში წინამძღვარიანთ-კარის სკოლაში გამოცვლილა 65 მასწავლებელი. რასაკვირველია, ამათში ბევრი კარგიც იქნებოდა, ბევრი უზეიროც, მაგრამ ცხადია ერთს გარკვეულს სისტემას ან სამეურნეო გეგმას ისინი ვერ შეიმუშავებდნენ და მხნეობით სავსე, ძვირფასი, მაგრამ დილეთანტური მოქმედება ხელმძღვანელისა, ყოველთვის ფუჭად რჩებოდა.

ჩვენ თამამად შეგვიძლიან ვსთქვათ, რომ იშვიათი ენერგია იყო საქირო, იმის შესაქმნელად

როც ეხლა არის წინამძღვარიანთ-კარში და სხვა „საზოგადო მოღვაწეთა“ რიცხვში, რომელნიც მარტო ენას აკოდვილებენ, ილიას შრომაც დიდი დაუხარჯავს: ჩვენ შეგვიძლიან საქმის მოყვარულ ახალთაობას მიუთითოთ ილია წინამძღვარიშვილზედ, როგორც იშვიათი გამრჯელობის მაგალითზედ, მაგრამ იმავე დროს არ შეგვიძლიან დავფაროთ, რომ ეს გამრჯელობა, თვით ნაყოფი მისი, უვარგისია.

როდესაც პირველად წინამძღვარიანთ-კარის სკოლაში მივიღოდი, მე მეგონა, რომ თვლით დავინახავდი იმ დიად მოვლენას, რომელსაც საზოგადოთ მოახდენს ხოლმე სამეურნეო სკოლა გარშემომდებარე ადგილებზედ, ხალხზედ და სხ. მაგრამ წინამძღვარიანთ-კარის მიდამოებში თუ უარესი პრიმიტიული არა, უკეთესი არაფერია, ვიდრე ჩვენი ქვეყნის სხვა რაიონებში.

და აი, როგორც შეგვეფერის ქართველებს, ამ უცნაური სკოლის იუბილეი გავხადეთ თითქმის ეროვნულ საქმედ, მოვაწყეთ ზემით და ისეთი მაღალ-მაღალი სიტყვებით შევამკეთ სკოლის დამაარსებელი, თითქო საქართველო ამ სკოლიდან, როგორც უხვ გულიდან ხვეტდეს სიუხვეს სამეურნეო კოდნა-სწავლისას, მიწის გულის გადახსნისას და მის სიმდიდრეთა ამოღებისას. ქებათა-ქებისაგან, ქართულ გაზვიადებისაგან,—ჩვენ ხომ არაფერში ზომას არ ვიცავთ არასოდეს,—ყურთა სმენა აღარ იყო იუბილეზე და ტყუილად კი არ იოხუნჯა ვიღამაც ამოვარდნილ ქარზედ, რომ მოლაპარაკეთა სიტყვებმა „ააყენეს ქარო“.

ქართველ ერს არასოდეს არ ავიწყდება მაღლობა იმისათვის, ვინც ცოტა რამ სარგებლობასაც არას მოუტანს, მაგრამ ქართულ საზოგადოებაში გამეფებულია ერთი უცნაური ჩვეულება, რასაც ქებას დაუწყებენ, ნაკლს ველარსად შეამჩნევენ, რისაც ლანძღვას მიჰყვებიან—კარგს ვერაფერს დაუნანავენ და ასეთი ცალმხრივობის ბრალიცა, რომ ისეთი სიმპატიური საქმენი, როგორიც არის წინამძღვარიანთ-კარის სკოლა, იყინებიან თავის უვარგისობაში და იმის მაგიერ, რომ საერთო და საყოველთაო საქმედ გადაიქცნენ, კერძო და სიტყვებით გაბერილ საქმედ რჩებიან.

რ. გაბაშვილი.

უკანსკნელი ამბები

ვეებერთელა მამულის გაყიდვა ბორჩალოში. ჩვენ არა ერთხელ აგვინიშნავს, რომ ქართველების მამული მუდმივ და სისტემატიურად იყიდება და უცხოელების ხელში გადადის. მასთან ისიც შეგვინიშნავს, რომ მიზეზი მამულ-დედუღით ვაჭრობისა სხვა და სხვამ. ზოგი მამული იყიდება მისი პატრონის უბრალო შეუკნებლობის და დაუდევრობის გამო, ზოგი მემამულე სოფლის მამულს ეთხოვება მარტო იმიტომ, რომ ქალაქში მოეწყოს, კი ნაწილი კი უკუღმართ ეკონომიურ პირობების წყალობით იყიდება, შედეგია იმ პოლიტიკისა, რომელსაც ვაწარმოებდით წარსულ მე-XIX საუკუნის განმავლობაში,—მიანებეთ თავი სოფელს, წადით ქალაქებში და სამსახურში აღვიღებთ დაიკავეთო. —რასაკვირველია ამ პოლიტიკის ბუნებრივს შედეგს როდისმე უნდა ამოეყო თავი. და აი დღეს ამას ნათლად ვხედავთ. ვებერთელა მამულები, დატვირთულნი კერძო და ბანკის ვალეებით, ნედრობებით, ჯარიმებით, სახელმწიფო გადასახადებით, დაუზღუავებელ მოუვლელი და უპატრონოდ მიგდებული ზედი-ზედ იყიდებიან და გადადიან უცხოელების ხელში. ჩვენი გლახობაც ამ სწრაფ მობილიზაციას მსხვილ მამულებისა მომზადებული ვერ დაუხვდა. ლატაკი და უსახსრო ქართული სოფელი გულზედ ხელზე დაკრფილი სევდიანად შეკუტრებს ამ სეირს და ბევრს მათგანს შაურიც არ მოეპოვება, რომ მამულს მიეშველოს და თავისათვის დაიკავოს. საზოგადოდ ქართულ მიწა წყალის მობილიზაციას უმეტეს შემთხვევაში ბუნებრივ სარჩული უდევს—ეკონომიკის რკინის კანონები და ამიტომაც არც ისე გასაკვირველია. მაგრამ შიგა და შიგ ამ გაყიდვაში იმისთანა უცნაურ მაგალითებს წააწყდებით, რომ რაიმე დასკვნის გამოტანა გეძნელებათ და ბევრჯერაც სრულიად იკარგებით.

ამ თვეში ბორჩალოში გაიყიდა ვებერთელა და მშვენიერი მამული, სივრცით 1100 დესეტინა, ბ. ნიკოლოზ კეზელისა, თავის საყველეს ქარხნით, 700 კაი ჯიშის ძროხით, სამეურნეო ინვენტარით და სხვა. მამულს და ყველის ქარხანას კეზელისთვის შემოჰქონდა წელიწადში 20—25 ათასი მანეთი და ბ. კეზელის ფირმა ცნობილი იყო მთელ ამიერ კავკასიაში, როგორც პირველი და საუკეთესო ყველის ქარხანა. მდიდარ მამულის და მთელი ქარხნის მოწყობილობის ღირებულობა უდრიდა არა ნაკლებ

ნახევარ მლიონს და გაიყიდა... 20000 მანეთად! ძვირფასი საქმე შეიძინა გერმანელმა პეტრე ამეტერმა. მერე რა ხელსაყრელ პირობებში?! როგორც გავიგეთ ნამდვილ წყაროებიდან თანახმად ამ პირობისა პ. ამეტერმა ეს მამული ბანკში უნდა გადააგირაოს, მიიღოს 100.000 მანეთი და 1914 წლის იანვარს გადასცეს ეს ფული ბ. კეზელს. დანარჩენი 100.000 მანეთი პ. ამეტერმა უნდა გადახადოს 8 წლის განმავლობაში, ე. ი. ამ ფულს პ. ამეტერი გადახდის მამულის შემოსავლიდან და კიდევ დარჩება ფული საქმის წარმოებისათვის. ერთი სიტყვით ბ. კეზელმა გერმანელ პ. ამეტერს ვებერთელა მამული და მდიდარი საქმე **ახუქა**. ამბობენ, როცა კეზელს შეეკითხნენ: „კაცო! რას შერებო, რათ ჰყიდი შენს ნაამაგარ და ძვირფას საქმესო?“ კეზელმა უპასუხა: „გაძეხი, დავიღალე და საქმის ხელმძღვანელობა მომწყინდაო.“

ბ. კეზელს ორი ნათესავი ჰყავს თუმცა უკანასკნელი ეხვეწებოდნენ ამ პირობებით ჩვენ მოგვეცია, ბ. კეზელმა უცხოელი პ. ამეტერი ირჩია. აი ეს საუცხოვო მაგალითი დღევანდელ ქართველ მემამულის ფსიხოლოგიისა! მშვიერია—მამულს სტრუქტურებს, მდიდარია მამულს ჰყიდის. თუ ჩვენ აქამდის ბ. კეზელის საქმით ვკვებულობდით და თავი მოგვქონდა, რომ ქართველებსაც შეუძლიანთ მსხვილ სამეურნეო წარმოების მოწყობა-გაძღოლა, ეხლა ეს იმედოვნებდა. ამ მაგალითით ბ. კეზელმა სამწუხარო კვალი დასტოვა ქართულ ეკონომიურ ცხოვრებაში.

მცხეთის სამთავროს მონასტერი. ამას წინად ვწერდით, რომ საეკლესიო სკოლების ცნობილმა მღვდელმა ბ. პაშკვიჩმა დიდი სურვილი განაცხადა დაეპატრონოს დამოუკიდებელ მონასტრის საქალაქო სკოლას და დაუქვემდებაროს იგი არა ნაკლებ ცნობილ „ეპარქიალურ საბჭოს“ და ამ აქტით, მაგრამ თვით ძველად-ძველ მცხეთის სამთავროს მონასტერსაც თავისი „განათლებული პატრიოტული“ შალაშინი გაავლოს. როგორც გამოირკვა ბ. პაშკვიჩის სურვილი გამოწვეული იყო მითომდა იმით, რომ ამ რამდენიმე წლის წინად საეკლესიო მმართველობის სკოლისათვის დახმარება აღმოუჩენია და ეხლა თხოულობს, რომ სკოლა დაექვემდებაროს „ეპარქიალურ საბჭოს“.

მაგრამ, როგორც შევიტყუეთ, ამ მიზეზის გაგების შემდეგ მცხეთის ილუმინიას მაშინვე ფული დაუბრუნებია, და ეხლა არ ვიცით რა ახალ ხრიკს

მიმართავენ ბ. პაშკევიჩი და მისი თანამოაზრენი, რომ კვლავ განიმეორონ თავისი იერიში სამთავროს მონასტერზედ. ის კი გავიგეთ, რომ უკანასკნელნი მაინც არ სცხრებიან და სხვა საშუალებებს მიმართეს, სხვათა შორას უძნელებენ და უკრძალავენ კიდევ მცხეთის მოლოზნებს ქართლში და სხვაგან ფულის, პურის და სხვა მონასტრისათვის საჭირო სურსათის მოკრფევას... ეს მაშინ, როდესაც იმავე დროს რუსის მოლოზნები სრულიად თავისუფლად დაბრძანდებიან საქართველოში და ქართველობაში კი ფულს აგროვებენ. ერთი სიტყვით ფიქრობენ იქნება სამთავროს ქალთა მონასტერი შიმშილით დავიპყროთ! ალბად ამასაც ადგილობრივ რუს პატრიოტების აზრით „გონიერი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა მოითხოვს...

ჩვენ დარწმუნებულნი ვართ რომ ქართველი საზოგადოება და მეტადრე ქართლის მემამულენი ამ შავ ღლეტში ყველაფერში დახმარებას აღმოუჩინენ თავის ძველ დელათა მონასტერს, თვითონვე გაუწვდიან ხელს და უხვად მუდმივ შესწირავენ მონასტერს ფულს და ყოველ სურსათს.

შიმშილი საქართველოში. პიროგოვის სახელობის რუს ექიმთა საზოგადოების გამგეობამ მიმართა სახელმწიფო სათათბიროს წევრს კ. ჩხეიძეს წერილით.

ამ წერილში საზოგადოება უჩვენებს, რომ ქუთაისის გუბერნიას მოუსავლობის გამო შიმშილობა მოელის და აღუთქვავს მონაწილეების მიღებას დამშეულთა დახმარების მოწყობაში. მხოლოდ პიროგოვის საზოგადოება სთხოვს, შეგვატყობინეთ, რამოდენად უჭირს ხალხს, და რანაირი დახმარებაა მათთვის საჭირო, რომლებიც შეუძლიან მოაწყოს პიროგოვის კომისიამ; სთხოვს აგრედვე უჩვენოს ადგილები და ის პირნი, ვისი შემწეობითაც შეეძლება მათ დახმარება მიაწოდონ.

ამის გამო კ. ჩხეიძეს წერილით მიუმართინა კავკასიის საზოგადოებისათვის, რომ მიაწოდონ მას საჭირო ცნობები პიროგოვის საზოგადოებისთვის გადასაცემად.

საინტერესოა, რომელ კავკასიელ საზოგადოებას მიმართა კ. ჩხეიძემ, ალბად თავის დამქაშ სოლოლაკელთა ბანაკს თუ?!. საკვირველია ღმერთმანი, ჩვენი ს. დ. დეპუტატების საქმე, უნდათ ქვეყნიერობა გააბედნიერონ, და მათ სამშობლო ქვეყანაში

ნაში კი რომ ხალხი შიმშილით იხოცება, ეს მათი ყურადღების ღირსი არ არის. კ. ჩხეიძეს კავკასიის ხალხისთვის რომ არ მიემართნა, ცნობები შემატყობინეთო, უმჯობესი არ იქნებოდა იქვე გვერდით მყოფ ქუთაისის დეპუტატ ვ. გელოვანისთვის გამოერთმია ყველა ის საჭირო ცნობები, რომელიც მან ამ ზაფხულს ადგილობრივ შეპკრება. მაგრამ მაშინ ხომ თავისი კერძო მურაზობის ქიას ვერ დააკმაყოფილებდა.

დიმიტრი მაჩხანელის ხსოვნას. მიმდინარე თვის 16-ში შესრულდა ათი წელი, რაც ქართველ მოღვაწეთა რიცხვს გამოაკლდა ერთი წევრი, დიმიტრი მაჩხანელი. ჩვენმა პრესამ თითქმის დაივიწყა ეს მშვიდი, არა მოყვირალი ადამიანი, თუმცა მას არა მცირედი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენი სოფლის ცხოვრების განვითარების კარგს გზაზედ დაყენებაში. ის თითქმის პირველი გააკაცებული მომხრე იყო სინდიკატებისა. ბევრი უსიამოვნება მიიღო მან ამ სარბიელზედ და მასვე შესწირა თავისი სიცოცხლეც. მხოლოდ ერთმა „ხმა კახეთისა“-მ მოიგონა იგი:

„დიმიტრი მაჩხანელს, როგორც საზოგადო მოღვაწეს, დიდი ღვაწლი მიუძღვის ქიზიუელთა გამაფხინველების საქმეში. დიმიტრი მაჩხანელი თითქმის პირველი კოპერატორი იყო ჩვენში, მისი შეახებით დაარსდა ს. ქვემო-მაჩხანში დეპო, პირველი მომხმარებელი ამხანაგებას.

დიმიტრისავე მეტადინებოთ დაარსდა ქვემო-მაჩხანში ქიზიუელთათვის საჯ.დმუთფო-ქსენანი.

დიმიტრი მაჩხანელისავე წყალობით ჩაეყარა საძირკველი წიგნთ სტავ-სამკითხველთა და თეატრის სოფელ ქვემო-მაჩხანში. ქვემო მაჩხანის ქალთა სამრეკლო სასწავლებელიც დიმიტრი მაჩხანელის უხვი შეწირულების წყალობით გაიხსნა.

სხვაგ მრავალი საკეთილო და სსსარგებლო ღვაწლი მიუძღვის დიმიტრი მაჩხანელს ჩვენს წინაშე, ამიტომ მოვალენი ვართ მის გარდაცვალებიდან ათი წლის თავი ადგინებნათ რითიმე და მის ხსოვნას პატივი ვსცეთ.

განსაკუთრებით მოვალეა ქვემო-მაჩხანის წერაკითხვას გამაგრებულად საზოგადოების განუთფილების გამკობა ამ გარემოებას უურადდება მიაქციოს, ივისროს ინიციატივა დიმიტრი მაჩხანელის

ხსოვის მატარებელად მის გარდაცვალების დღიდან ათის წლის თავზე 16 თებერვლს.

ქართულ ლიტერატურაშიაც შეიტანა მან თავისი ღვაწლი. ის სწერდა „ივერიაში“, აკაკის „კრებულში“ და „ცნობის ფურცელში“. მიმართულებით „ტეტიათა მოტრფილეთა“ რიცხვს ეკუთვნოდა. მისი უმთავრესი ნაწარმოებია „ძმური სიტყვა“, დიქტიური, „სოფლის კუნწულა“ და სხვ.

ეროზის 50 წლის იუბილე. მომავალ 1914 წელს 1 იანვარს სრულდება 50 წელი, რაც უმაღლესად დამტკიცდა რუსეთში ერობა. ამის გამო შინაგან საქმეთა სამინისტრო ემზადება გადაიხადოს 50 წლის იუბილე ერობისა. მას უკვე შეუმუშავებია ამისი წესი. ნეტა არ იყოს, ღმერთმა ქნას, ეხლა მაინც დაგვიჩაბონ ერობის ღირსად, და 50 წ. შემდეგ მაინც დააარსონ ჩვენშიაც ეს საპირო და წესებულება.

პროფესორი პ. ი. ბახმეტიევი

რუსეთის მეცნიერთა ჯგუფს დააკლდა ერთი წევრი, პროფ. პ. ი. ბახმეტიევი, რომელიც გარდაიცვალა 14 თებერვლს ტენის არტერიას სკლეროზისგან. იგი შედარებით ჯერ ახალგაზდა მეცნიერა იყო - სულ 53 წლისა, და კიდევ ბევრი სამუშაო ედო წინ, რომელიც მას დაუმთავრებელი დარჩა. პროფ. ბახმეტიევი დაიბადა 1860 წელს სარატოვის გუბერნიაში, ერთი მეზობლის შინა-უმისგან. უმაღლესი განათლება ბევრი ტანჯვითა და წვალებით, ხშირად მშობრმა და მწუერვალმა, მიიღო ციურიხის უნივერსიტეტში, სადაც გაათავა ფიზიკა-მათემატიკური ფაკულტეტი, და სადაც შემდეგ დარჩა პროფესორად; აქედან იგი გადავიდა ბულგარეთის მთავრობის მიწვევით სოფიის უნივერსიტეტში, სადაც იმყოფებოდა 1907 წლამდე, რომლის შემდეგაც იმან დაანება იქ თავი და სამუდამოდ დაუბრუნდა თავის საუკარფო საგანს - ბიოლოგიის. აქ იგი იმუშავებდა ცხველთა ანბიოზის კანონებს. მაგრამ განსვენებულ პროფესორს ამისთვის საჭირო საშუალებანი არა ჰქონდა. ბევრი ცდა და წვალება დასჭირდა მას, რომ საკმაო თანხა შეეგროვებინა საზოგადოების დახმარებით და შინაგანის სახელობის უნივერსიტეტში საჭირო ღობობრატორია მიეღო თავისი შრომის გასაგრძობად. იმან უნდოდა უკვე შესდგომოდა თავისი შრომის დამთავრებას, რომლის წინაც იმოგზაურა და რუსეთის დიდი ქალაქების მთელს რიგში წაიკითხა ლექციები ანბიოზის შესახებ. მაგრამ სიკვდილმა არ დატოვა და ბოლო მოუღო ამ მეცნიერ ადამიანს.

სხვათაშორის განსვენებულმა პროფესორმა წარსულ ენკინისთვის ქალ. კიევიძის წაიკითხა ლექცია ანბიოზის შესახებ, რომელსაც მეც დაესწარი და მინდა ეხლას შეითხველს მოკლედ გავაცნო იგი:

„16 წლის წინად, - სთქვა თავისი ლექციაში პროფ. ბახმეტიევი, - ბოსტონის უნივერსიტეტმა რწმუნისა, ბაღლინჯოსი, ზეპელასი და კალიის ტემპერატურის გამოსაკვლევიდ მიმიწვია. საკითხის გადასწავლად, მე ავიდე ორი წვეილი თმის ბეჭვსად 10-ჯერ კიდევ წვრილი მართული; ეოველ წვეილს თითო მართული (ნიკელისა) შეკავშირებულაა მეორესთან (პლატინისთან). ამ მართულებს დამოკიდებულება აქვთ როზენტალის გაღვანამეტრთან, რომელიც ამჟერის ერთს მეზიდლიონე ნაწილსაც კი აღნიშნავს. შევადგინე ტაბლიცები, რომლითაც შეიძლება ეველა ტემპერატურის გაკება.

სულ გამოეკვლიე 814 ზეპელა. აღმოჩნდა, რომ მწერების ტემპერატურა უდრის გარემოს ტემპერატურას ნახევარ გრადუს მიმტებით, და ეს ასე ხდება სითბოს 53 გრადუსამდე, როცა ზეპელა ვეღარ უძლებს და ევდება. ასევე ხდება გარემოს (температура) გაცივებაზე 9 გრადუსამდე, მაგრამ როცა 10 გრადუსის ცოტა და აკლდება: ხოლმე, ზეპელას ტემპერატურა ედობა დიდობა - 10.

ამ მოვლენის მიზეზი ბევრი ვეცებ და ბოლოს იმ დასკვნამდე მივედი რომ აქაც იმ გვარივე მოვლენა როგორც წველის „ზედაზირულ შევივების“ (повышенное натяжение) დროს: წველს რომ ზემოდგან პროფინსადური ზეთი დასხაო, იმისი გაცივება შეიძლება 10 - 15 გრადუსამდე ისე, რომ არ გაიყინოს, რომლის შემდეგაც მასში ჩნდება ეიზულის მატარ კრისტალი, რომელიც უფრო და უფრო იზრდება, ამისთანავე

ჩნდება ფარული სითბო და წუდის ტემპერატურაც აღის ისევ 0 გრადუსამდე. მე გამოვიკვლიე 114 სითხე სხვა და სხვა გვარ ჭურჭელში: აღმოჩნდა, რომ ესევე მოვლენა ხდება, როცა სითხე სდგას ძალიან თხელ თმაგვარ (ВОЛОСНЫХ) მოგრძო შუშაში. აღბად ამ გვარივე მოვლენა ხდება ჩვენს ჰეპელას თავსუკადც: იმისი სისხლიც ხომ თმაგვარ სისხლის ძარღვებშია.

შერე რად აღის ჰეპელას ტემპერატურა უცბად—1 გრადუსამდე, და არ 0 გრადუსამდე? იმიტომ რომ აქ სისხლია და არა წყალი. ამის დასამტკიცებლად 1000 მწერი გავშინე, და გამოირკვა, რომ მათი სითხე (სისხლი, СОКЪ) იეინება მხოლოდ—1 გრადუსზე. ერთი გრადუსიდან დაწეობილი გასაცივებლად განმზადებული ჰეპელას ტემპერატურა თანდათან დადიოდა იმ წერტილამდე, საიდანაც უცბად ასტეობდა ხოლმე. ტემპერატურის ამ საზღვრებში, როდესაც გაცივებას ვტოვებდით, ჰეპელა კვლავ ცოცხლდებოდა, მაგრამ სიცივისათვის გრადუსზედ რომ დადიოდა ის უკვე სამუდამოდა კვდებოდა.

ტემპერატურა—10 გრადუსისა ზევით ასტომამდე მე მოვხატე „კრიტიკულ წერტილად“, ტემპერატურა 0—, სისხლის გაეინვის დაწეების ნორმალურ წერტილად“, ტემპერატურა—10 გრადუსისა ასტომის შემდეგ — „მკვდარ წერტილად“.

რად კვდება შერე ჰეპელა მკვდარ წერტილზედ? შევეკითხე ჩემს თავს. და შემდეგ დასკვნამდე მივიღე: იმიტომ რომ გაიყინა და მის ორგანიზმში ნივთიერების შეცვლა აღარ მოქმედებს. ამის დასამტკიცებლად ბუნებისათვის ალორნიმეტრით გამოვიკვლიე, თუ ჰეპელას სისხლის (СОКОВЪ) რაოდენობა იეინება ამა თუ იმ ტემპერატურაში, აღმოჩნდა, რომ უკვე 4¹/₂ გრადუსზედ მთელი 100% იეინება, და როდესაც ამ ტემპერატურას ვაშორებდით, იგი ისევ ცოცხლდებოდა. მაშასადამე, 4¹/₂—10 გრადუსის საზღვრებში ჰეპელა იეინებოდა, სიცოცხლით აღარა ცოცხლობდა, მაგრამ არა კვდებოდა კია! ეს იყო წინააღმდეგობა ბიოლოგიის ძირითადი კანონისა, რომელითაც ნივთიერების შეცვლის მოსმობა და სიკვდილი—სინონიმებია, ერთი და იგივეა. აი ამ შუამდგომარეობის სიკვდილ-სიცოცხლის საზღვრებში მე დავარქე **ანაბიოზი**.

აქვე უნდა შევნიშნო, რომ ანაბიოზითვე აისხნება ის შემთხვევები, როდესაც გაეინულ-გათოშვილ მაგრამ

ცოცხალ ადამიანებს მარხავენ, შემთხვევები, რომლებმაც აიძულეს სარატოვის ერობა ეთხიანათ სამინისტროსთვის აკრძალნათ გაეინულთა დამარხვა, მანამ არ გაათბობდნენ მათ.

ჩემი დასკვნების შესამოწმებლად მე მივმართე ბერლინისა და ჰარიზის მეცნიერებს. ნემცებმა გულ-ცივად შეხედეს ჩემს გამოკვლევებს, ერთმა ფრანგმა მეცნიერმა კი მირჩია დავევირვებოდე, ხომ არა ხდებოდა აქ უფრობი სუნთქვა, როგორც ეს შეამჩნია დიაკონოვმა მეცნიერებს, მაგრამ როგორც ეს ჩემი ცდებიდან შემდეგ გამოვარკვიე, არც ეგა ხდებოდა. აქ უფროდ შუა სუნთქვაც უარუფილია.

ბოსტონის უნივერსიტეტმა შეამოწმა ჩემი დასკვნანი და ისინი მართაღნი აღმოჩნდნენ.

თუ რამდენი დრო შეიძლება ანაბიოზის ქვეშ ეოფნა, ამას ახევენებს შემდეგი მაგალითები: ჩემი ჰეპელები კვლავ ცოცხლდებოდნენ სამი თვის შემდეგ, ღამურა—8 თვის შემდეგ. ამ სამი თვის წინად გამოვიკვლიეს ღორწო მამონტის ხორთუმისა, ყურებისა და ჰირისა, მამონტის, რომელიც იაკუტის ოლქის გაეინულ ნიადაგში 200000 წელი იდგა; ღორწოში იმავეს ბაქტერიები, რომლებიც ჩვენს დროში აღარ არსებობენ. ნორდენშილდმა ჩრდილოეთის ზღვაში იმავეს გაეინული ძაღლი, რომელიც არ იციან რამდენი ხანი ეყო ისე: ძაღლი გაცოცხლდა იაკუტის ოლქში გაცოცხლდა „რკინის ქაღალდი“, რომელიც გაეინული იყო 8 დღეს... ერთის სიტყვით ანაბიოზის ხანი განუსაზღვრელია.

ანაბიოზის თეორიით შეიძლება აისხნას სიცოცხლის წარმოშობაც ჩვენს დედამიწაზედ. შეიძლება მის ჰირველი მცხოვრებნი იეინენ ჰლანტათაშუა სივრცედან გადმოვარდნილი მიკრობები.

მე მოვახდინე ცდა აგრედვე ღამურებსა და თევზებზედ (სოფიაში, ასტრახანში და მოსკოვში). მოსკოვის თევზები უკვლანი გაცოცხლდნენ, ტარადანს გარდა. ღამურებზედ მოვახდინე 100 ცდამდე. იმათ მკვდარ წერტილათ 10 კი არა 9 გრადუსი აღმოჩნდა. ერთს იმათგანს მკერდი გაუჭრა: გული არ უცემდა და გაშეშებული იყო. 45 წუთის შემდეგ გულმა ცემა დაიწყო, და სამი საათის შემდეგ ის მოკვდა, რადგანაც სისხლისგან დაიცდა. გამოვიკვლიე მათი სპერმატოზოიდები: ისინი უფრო ცოცხლნი და მალხაზნი აღმოჩნდნენ, ვინემ ანაბიოზამდე.

რა პრაქტიკული მოხმარება შეიძლება ანაბიოზისა? ჯერ ერთი მცენარეებს გამოუტყებელ მწერების წინააღმდეგ ბრძოლა. კალიის ჰარაზიტები და მგრანულები

ინახებიან ანაბიოზურ კონსერვებზე მათ მოყვასვლობადის და მშინ მათ უშვებენ მცენარის მტრებს. მიწად-მოქმედების მიხედვით თანამეშვე იგნატიევმა წინადადება მოიტყა შევიმუშავო დაწვრილებითი ჰროექტი ამისა.

შეორე, შეიძლება შეინახოს ფუტკრები ანაბიოზით ზამთარში, რომ თავფლს არა სჭამდნენ ისინი. ძალიან საგონებელია, რომ დედა ფუტკარის სპერმატო-ზოიდები ამასთანავე ინახება და არ იხრება 4 წლის განმავლობაში. საკითხი მხოლოდ იმაშია, ხომ არა ჰგარკვევენ ფუტკრები ადგილის დასრამების და სივრცეში გზის გაკაბის ნიჭს, როგორც ეს მოხდითადა შავს ტყის, როესაც მათ 7 გრადუსამდე ვადებდით.

მესამე, სათევზო შრეწველობაში. ასტრანხანში მეუბნებოდნენ, უწინ ჩრდილო-ამერიკის შეერთებულ შტატებს 24000 ფუთი ხიზილდაა გაჭქანდათ წელიწადში, ესლა კი აღარც ერთი, რადგანაც შტატებს აუკრძალათ რუსეთის ხიზილდაის გატანა იმ მიზეზით, რომ მასში ურევენ ბორას, რომ უფრო კარგად შეინახოს იგი. ესევე ეკუთვნის წითელ ხიზილდასაც. ამისი გადაჭრა ადვილია, თუ თევზს საზღვარ გარედ გაგვზანით ანაბიოზურ მდგომარეობაში.

გამოირკვა, რომ წითელი თევზი (ზუთისი, თართი, ტრადანს) ვეღარა ცოცხლდება ჩვეულებრივი მეტოდით ნაყოფ ანაბიოზის შემდეგ. ის ვერ უძლებს იმ დიდ ნახტამს 10-დგან 0 გრადუსამდე. მაგრამ ამის შევლა ადვილია, მხოლოდ უნდა უჩხვლიტოთ ჩვეულებრივი ნემსით, მხოლოდ არა თავში და ბოლოში, მაშინ გამოსულა ერთი წვეთი სისხლი იფინება უკვე 0 გრადუსზე, და გადაციების კრიტიკალის მაკიერობას სწევს: ამის შემდეგ ამ ჭრილობის გზით გაუინვა გავრცელებლა მთელს სხეულზე უკვე შედარებით მაღალი ტემპერატურის დროს.

უმადლეს ცხოველებზეც ცდამ ვერ ვერ მამიტანს სასურველი ნაყოფი: შინაური თავკვი კვდებოდა 18 გრადუსზე, ძალი 22 გრადუსზე იმისი სისხლისა. ამიტომ ახალი სკითხი ადიძრა, რომ თბილ სისხლიანი ცხოველი გვექცია გადამცვლელ ტემპერატურის შექონე ცხოველად. გამოირკვა, რომ ზოგიერთი ცხოველები ზამთრის ძილს ეცემიან იმიტომ, რომ მათს სისხლში გროვდება ბევრი ნახშირმუავე და აცეტონი. ამის გამო ესლა უნდა მოვანდინოთ ახალი ცდა რომ წინადადეგე ტარგიაში მოყვანილმა ცხოველებმა ისუნთქონ ნახშირმუავიანი ჰერით. რამდენიმეჯამ გვარმა ცდამ ბაჭიებზეც საკმაოდ კარგად ჩაიარა. ესლა საზოგადოების უხვი დახმარების შემდეგ შემიძლიან თეთრს თავკვისა და ორნგ-უტანებზეც გადავიტანო ჩემი გამოკვლევისა.

ეს მეცნიერების მიერ დამტკიცებული ფაქტებია. ესლა ნება მიბოძეთ ცოტა მეცნიერულ ფანტაზიასაც მივცე თავი. 14 კაცმა (ამათში 5 ქალი) განცხადეს სურვილი, რომ მოვანდინო მათზე ჩემი თეორიის გამოცდა. „თუ დავიხრებოთ, — მითხრეს მათ, — თქვენი საწინააღმდეგო არაფერი გვექნება... შესაძლებელია, რომ ანაბიოზით შეიძლებოდეს მორჩენა ზოგიერთი ავადმყოფობისა. რასაკვირველია, არა საოფდისა, რადგანაც იმისი მიკრობები მხოლოდ სიცვიის 150 გრადუსში იხრებიან, მაგრამ, მაგალითად, ტუბერკულიოზისა, რადგანაც კონის ბაცილები უვნებლები ხდებიან, თუ ორი კვირის განმავლობაში სიცვიის 6 გრადუს ტემპერატურაში ამყოფეთ.

შეიძლება ამასთანავე აღმინახოს და ცხოველის ბუნების შეცვლა ანაბიოზის შემწეობით: საქმე ამშია, რომ ჰეხელების კვერცხები (КУКОЛЬКА) 2 დღის ანაბიოზის შემდეგ იდებენ უფრო მუქ-ფერს, იმისი ჩამომაკვლობა ანაბიოზის შემდეგ უფრო მუქ-ფერს და სსგ. ერთი ოჯახი ჰეხელისა ამ გვარად შეიძლება სხვად შეიცვალოს, მოსკოვში ესლა მეღის ანაბიოზის მდგომარეობაში მყოფი თევზი, რომლის ზატარა თევზებიდგან უთუოდ სხვა განსხვავებულს თევზს მივიღებ უსათუოდ, შეიძლება ეველა ეს ნათქვამი აღმინახოს შეხებოდეს და იმისი გამოცვლაც შეიძლებოდეს, როგორც ფსინიურ, ისე ფიზიკური ორგანიზაციისა.“

ზრ. ბახმეტიევმა თავისი ლექცია ხუმრობით გაათავა, რომ ხანში შესული კაცი, ესლა ალბად მოისურვებს, ანაბიოზის მდგომარეობაში შევიდეს, რომ ამ გვარად უცადოს იმ დროს, სანამ რომელიმე „მორე მეცნიეროვი“ არ გამოიგონებს საშუალებას, მოხუცებულთ ახლგაზრდობა დაუბრუნოს სოღმე.

მაგრამ სიკვდილმა სხვა ისურვა და ზატოისანი მუშაკი და მეცნიერი მოაშორა კაცობრიობას.

გ. ნამორაძე.

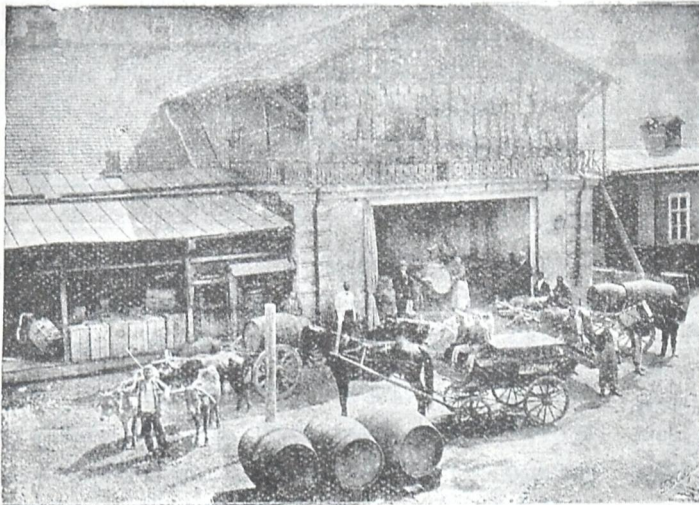
რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მ ო ი თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

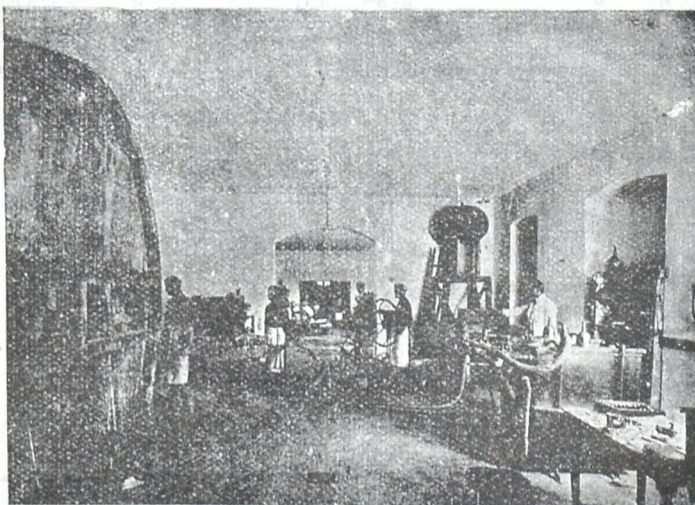
საზოგადოება „კახეთი“-სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა

საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა 1,000,000 ვედრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხა-ბადში, ტაშკენტში. ბათომში, მოსკოვში, არმავირში, ალექსანდროპოლში, ეკატერინოდარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს აქვთ 866¹/₂ ღმირი ვენახი, საიდანაც უზიდავენ საზოგადოებას ნამდვილ კახურ ღვინოს!

ქალაქი ერთობაშია!

კახელებო! ჩაეწერეთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოვება— გაძლიერება, მისი წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უკანასკნელ დროს საზოგადოების საქმიანი მოწესრიგებული და მკვიდრად დაყენებულია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.